

Toponimija sela Podgora u Brezi

Sažetak: Na temelju terenskoga istraživanja, katastarskih podataka i historijskih izvora u radu je prezentirana i analizirana toponimija sela Podgora u općini Breza. Radom je obuhvaćeno oko dvije stotine toponimskih različnica. Uzimajući u obzir jezičke i izvanjezičke karakteristike istraživanoga areala, izvršena je semantičko-motivacijska i strukturno-tvorbena klasifikacija te su uočeni jezički utjecaji i aloglotski elementi u formiranju toponomastikona. Na kraju je abecednim redom dat rječnik toponima. Svi su toponimski likovi potvrđeni na terenu akcentirani.

Ključne riječi: toponimija, Podgora, semantičko-motivacijska klasifikacija, strukturno-tvorbena klasifikacija, aloglotski elementi

1. Uvod

U radu se na temelju katastarskih i podataka prikupljenih na terenu onomastički opisuju toponimi sela *Pòdgora* u općini Breza. Podgorska toponimija do sada nije bila predmetom onomastičkih istraživanja. Jedan od rijetkih radova u kojima nalazimo podatke o mjesnim imenima u *Pòdgori* jeste etnografska studija *Visočka nahija* Milenka S. Filipovića iz 1928. godine (2000: 364–366).¹

¹ Naselje *Pòdgora* u Filipovićevoj (2000: 365) obradi obuhvata sela Podgora, Vina i Popovići, od kojih je ovo posljednje danas zasebno selo u sastavu sarajevske općine Ilijaš. Od mjesnih toponima Filipović bilježi podgorske izvore: Donja Voda, Laovac, Dobroš, Orašje, Prijebrašak ili Temerija, Vreoce i Kraljice; tekućice: Dragača Voda ili Morava, Potok i Laovac; njive: Njivice, Iznad Vina, Hase, Polje, Klini-Trnopolje, Drum, Kaldrma, Dobroši, Pločnik, Orašje, Podbrijest, Rosulje, Osoji, Selišće, Temerija, Koljeno, Bare, Dolovi, Glavica, Ravni, Hasanovača, Vrtlo, Pobrinjača, Paljevine, Potkućnice, Vroce, Podmajdan, Vrtača, Kraljice, Podravne,

U prvome dijelu rada dat je sažet historiografski i demografski opis istraživanoga areala, dijalektska pripadnost te informacija o načinu prikupljanja građe i informatorima. Imenska je građa u radu analizirana i klasificirana s obzirom na motiviranost imenovanja, strukturno-tvorbene modele i jezičko porijeklo. Na temelju etimološke i etiološke analize uočene su karakteristike podgorskoga toponomastikona, donesene u zaključku ovoga rada. Na kraju je donesen akcentirani rječnik topónima. Svi su onomastički termini u radu upotrijebljeni u skladu s definicijama koje donosi *Osnoven sistem* 1983, UNGEGN 2002, Skraćić 2011, geografski termini definirani su prema rječniku *Savremene srpskohrvatske naučne geografske terminologije* Mevlide Garić Karadža i Natalije Mastilo (SSNGT 1988)², a etimološka tumačenja data prema rječnicima u popisu literature.

1. Izvanjezičke karakteristike i dijalektska pripadnost areala

Pòdgora (43.9897°N 18.2903°E) je naseljeno mjesto u općini Breza, koje danas administrativno pripada Zeničko-dobojskom kantonu. Južne

Gaj i Gradac nad Podgorom, potom šume: Temerija, Jalija, Haluge; strane: Gradac, Brestići, Crveno Brdo i Drum.

² Riječ je o neobjavljenoj građi za *Rječnik savremene srpskohrvatske geografske naučne terminologije* na kojem su radile Mevlida Garić-Karadža sa Instituta za jezik u Sarajevu kao voditelj projekta i Natalija Mastilo kao saradnik na projektu, a koja zajedno sa studijom pod naslovom "Geografska terminologija", objavljenom 1989. godine u *Radovima* Instituta, "predstavlja neposredan rezultat istraživanja obavljenih u okviru istoimenog projekta. Projekat 'Savremena srpskohrvatska naučna geografska terminologija' realizovan je u Institutu za jezik u Sarajevu u razdoblju od 1986. do 1989. godine kao dio kontinuiranog višegodišnjeg bavljenja terminološkom problematikom. Lingvistička istraživanja i rezultati do kojih se došlo oslanjaju se i na geografska istraživanja i zajednički rad u projektu koji su realizovali u saradnji, prof. dr Natalija Mastilo – geograf i autor ove studije" (Garić-Karadža 1989: 125). Objavljanje rječnika u izdanju Instituta za jezik u Sarajevu spriječeno je izbijanjem rata. Saradnica na rječniku Natalija Mastilo, duogodišnja profesorica na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, poginula je 20. oktobra 1992. godine u Sarajevu za vrijeme njegove opsade. Desetak godina kasnije, rječničku građu, koja se našla u rukopisnoj zaostavštini prof. Mastilo, "naslednici su s poverenjem ustupili" (Tadić; Tadić 2009: 3015) Geografskom fakultetu u Beogradu, gdje je rječnik i objavljen 2001. godine pod naslovom *Rečnik savremene srpske geografske terminologije*, autorica Natalija Mastilo. Uz četiri izdanja u štampanoj, rječnik je objavljen i u elektronskoj formi (<https://yusundials.com/geografski-recnik/>).

granice *Pòdgore* općinske su, ali i kantonalne granice prema ilijaškim naseljima Popovići i Salkonov Han u Sarajevskom kantonu. Od istoka prema zapadu *Pòdgora* se graniči s brezanskim naseljima Očevlje s istoka, Vlahinje na sjeveroistoku, Izbod sa sjeverne strane i Župča sa zapadne strane. Zauzima prostor od 2,70 km², s gustošću naseljenosti od 200,6 stanovnika po km².

Riječ je o veoma starom naselju, ali i toponimu, koji se, prema dostupnim izvorima spominje prvi put u petnaestom stoljeću u obliku *Podgorje*. U novijoj prošlosti *Pòdgora* je bila središte općine, i ovdje je, prema svjedočenju ispitanika, na lokalitetu zvanom *Kúla*, bilo administrativno sjedište općine. U osmanskom periodu ovdje je bila smještena osmanska vojska, a ostaci utvrde i nalazi u njenoj okolini svjedoče o naseljenosti ovoga lokaliteta u davnoj prošlosti.

Ponad naselja u *Pòdgori*, na brdu *Šiljak*, nalazi se lokalitet *Grádac*, koji se ubraja u fortifikacijske objekte antičkog ili čak ilirskog perioda. "Podatke tradicije potvrđuju i arheološki nalazi. Dosta bogata zborka ilirske keramike bronzanog i željeznog doba, sve do rimske okupacije, prikupljena je u Zavičajnom muzeju u Visokom", na temelju čega se može "dosta pouzdano zaključiti da se na Gracu od početka metalnog doba nalazilo neko ilirsko naselje (...) na koje je u rimsko doba 'nalegla' manja utvrda (*castellum?*) za nadzor šireg područja u dolinama Stavnje u Bosne" (Andželić 1984: 65). *Grádac* u *Pòdgori* jedno je od mjesta koje se uzima u obzir kada je riječ o mogućoj lokaciji ilirske utvrde pod imenom *Hedum castellum Daesitiatum*, uz još jednu brezansku lokaciju, Križ, gdje je otkrivena i nekropola koja svjedoči o postojanju desitičatskog naselja na ovom prostoru u vrijeme kada se spominje *Hedum castellum Daesitiatum*, 20. g. n. e. (Andželić 1984 58–59).

U pisanim se dokumentima, prema dostupnim izvorima u okviru ovoga istraživanja, *Pòdgora* prvi put spominje u *Sumarnom popisu sandžaka Bosna iz 1468–69. godine* pod imenom *Podgorje*. "Selo Podgorje, pripada Dubrovniku, hasa zapuštenih vinograda 1, domova 12, neoznenjenih dva Prihod 997" (SPSB 1468–69: 177). Pod istim imenom u nahiji Dubrovnik spominje se i u *Opširnom popisu Bosanskog sandžaka iz 1604. godine*, gdje je i ubicirano kao "selo Podgora, jugoistočno

od Breze” (OPBS 2000: I/1–406). Među posjednicima u selu *Podgorje*, među ostalima navodi se ime “Ise, sina Mehmedova, solaka Visoke Porte”. Vrlo je vjerovatno da su današnji *Sòlaci* u *Pòdgori* njegovi potomci. O posebnom strateškom statusu *Pòdgore* u osmanskom periodu svjedoči i stara vojna, ili kako je zovu, *Åskerskā džámija*, koja se smatra jednom od najstarijih bosanskohercegovačkih džamija, koja je ujedno i najstarija i najmanja potkupolna džamija izgrađena u Bosni i Hercegovini,³ ali i tzv. *Sàrajevska džáda* ili *Sàrajevska kàldrma*, koja je povezivala Sarajevo sa srednjom i sjevernom Bosnom.

Pòdgoru, uz dva veća zaseoka *Pòdgora* i *Víno*, koji se smatraju i najstarijim, čine i manji zaseoci *Bâjíći*, *Erići/Érići*, *Plòčník/Plòšnjík*, *Poddžámije/Poddámije* ili *Mòrava*, *Sàvići* i *Tìnapolje/Tìnopolje/Tìnopolje*.⁴

Porema popisu iz 2013. godine *Pòdgora* ima ukupno 542 stanovnika, i to 98,2% Bošnjaka i 1,8% ostalih. Značajnije demografske promjene u odnosu na prijeratno stanje *Pòdgora* bilježi s obzirom na nacionalni sastav. Prema popisu iz 1991. godine u *Pòdgori* je 684 stanovnika, 78,2% Bošnjaka i 21,8% Srba.

Pòdgoru danas naseljavaju porodice: *Ćosíći* (ur. *köse* ← perz. *kūse* ‘muškarac bez brade i brkova’)⁵, *Kováči* (< prasl. i stsl. *kovati* > kòvāč ‘obradivač željeza’, ‘klesar stećaka’)⁶, *Silàjdžíći* (< mađ. *Szilágy* ‘mjesto u

³ “Tačna godina izgradnja je nepoznata, procjenjuje se da je stara oko 500 godina (izgrađena oko 1530. godine), a njena izgradnje vezuje se za osmansku vojsku te da je riječ o prvobitnoj vojnoj džamiji. Džamiju su, naime, podigli osmanski vojnici sultana Mehmeda el-Fatiha, koji su u selu imali kasarnu i zemunicu u kojoj su čuvali oružje. Prema legendi, džamija je više puta prenošena, odnosno da je prvobitno bila izgrađena na Oćeviji pa prenesena. Smještena je na uzvisini izvan sela, na starom putu koji je u prošlosti povezivao Sarajevo i Vareš. Džamija je proglašena nacionalnim spomenikom 12. marta 2018. godine” (Odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika broj: 03-2.3-37/18-2, Službeni glasnik BiH, broj 20/18).

⁴ *Bâjíći*, *Erići/Érići* i *Sàvići* zaseoci su koji su imenovani prema pravoslavnim porodicama koje su ih naseljavale, a kojid danas više nema u *Pòdgori*.

⁵ Škaljić (1979: 197) navodi i značenje ‘mudar čovjek, lukavac’.

⁶ *U Pòdgori je nèkad bila kòváčnica, i òni su dòbili prézime pò njima, tùrskà kòváčnica, kováčija, bila u Pòdgori, i tì Kováči su dòbili pò tòm prézime, i tò su, mìslím, nàjstarijí lјudi u Pòdgori.* (Zijah Silajdžić, 7.9.2022, 11:15) S obzirom na položaj naselja u okviru srednjovjekovne bosanske države, te toponim i lokalitet *Màjdan* iz

južnoj Mađarskoj), *Sòlaci* (< tur. *solak* ‘ljevoruk’, ‘pripadnik posebnog gardijskog korpusa janjičara’), *Türkovići* (< tur. *Türk* < ar. *Turk* ‘Turčin’).

Govor *Pòdgore* teritorijalno pripada južnom poddijalektu istočnobosanskog (ijekavskošćakavskog) dijalekta⁷, koji se prostire “istočno od rijeke Bosne, od Sarajeva do Save, uključujući i slivove Fojnice i Usore. Na istoku obuhvaća tuzlansku oblast; u oblasti Srebrenice pa do ušća Drinjače granica izbija do Drine; odatle ide do rijeke Save kod Brčkog (Halilović 2005: 15). Govor brezanskoga kraja, pa tako niti *Pòdgore*, nije posebno dijalekatski opisan.

2. Metodologija istraživanja

Toponimijska građa za ovaj rad ekscerpirana je iz katastra⁸ i terenskim istraživanjem. Nakon formiranja toponomastikona na temelju katastarskih podataka za katastarsku općinu Podgora u općini Breza, obavljen je terensko istraživanje u kojem su sudjelovali ispitanici *Zúmra Sòlák* (1960, *Pòdgora*), *Zijah Silàjdžić* (1952, *Pòdgora*) i *Ömer Ćosić* (1962, *Pòdgora*). Svi su toponimski likovi zabilježeni na terenu akcentirani. Terenskim su istraživanjem bilježene relevantne fizičke karakteristike imenovanih objekata, te usmena svjedočenja o pojedinim toponimima. Usporedbom toponimskih podataka iz katastra i s terena formiran je jedinstven toponomastikon sela *Pòdgora*. Uzimajući u obzir izvanjezički i jezički kontekst, ustanovljena je etimologija svakog pojedinog toponima ako je to bilo moguće, te uočene opće semantičko-motivacijske i strukturno-tvorbene karakteristike toponomastikona. Na tom temelju izvršena je semantičko-motivacijska i strukturno-tvorbena

kojeg se vadio kamen, valja uzeti u obzir i mogućnost veze podgorskih *Kováčā* sa srednjovjekovnim klesarima stećaka.

⁷ “Mlađi štokavski ijekavski dijalekt (ima još i nazive istočnobosanski, ijekavskošćakavski, tuzlansko-fojnički) do danas je najočuvaniji dijalekt kao ostatak nekadašnjeg zapadnog štokavskog narječja sa bosansko-humskog terena. (...) Istočnobosanski (ijekavskošćakavski) dijalekt ima posebnu važnost za bosanski jezik jer se smatra najtipičnijim bosanskim dijalektom (očuvao je najveći broj starih štokavskih osobina). (...) Istočnobosanski dijalekt ima dosta arhaičnih bosanskih osobina (ostaci stare akcentuacije i deklinacije, šćakavizam, neizvršena nova i jejkavska jotovanja)” (Jahić 2000:29).

⁸ Podaci su ekscerpirani s Geoportala Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove (<https://www.katastar.ba/geoportal>).

klasifikacija toponima, s osvrtom na njihovo jezičko porijeklo. Na kraju rada dat je abecedni akcentirani rječnik toponima s oznakom imenovanog objekta.

3. Ojkonim Podgora

Ojkonim *Pòdgora* motiviran je položajem u odnosu na gredu⁹ na kojoj se nalazi drugo brezansko naselje, Očevlje. Toponim je sa strukturno-tvorbenoga aspekta izvedenica nastala prefiksacijom (pod- + gora < prasl. i stsl. **podъ* + prasl. i stsl. *gora*).

Etnici su: *Pòdgoranin*, *Pòdgorka*; *Pòdgorâni*, *Pòdgorce*.

Ktetik: *pòdgorskî*.

Unutar areala koji obuhvata ojkonim *Pòdgora* zabilježili smo oko dvije stotine toponima koji se odnose na različite referente.

4. Semantičko-motivacijska klasifikacija toponima

Sa semantičko-motivacijskoga aspekta toponime *Pòdgore* podijelili smo u nekoliko skupina i podskupina. S aspekta referenta na koji se odnose, sve smo toponime diferencirali prema nastanku na one koji su nastali prirodnim putem (fiziogene) i one nastale pod utjecajem čovjeka (antropogene) (Kingston 1988: 22), te toponime koji su nastali od drugih imena, antroponima ili drugih toponima transonimizacijom (onimne).

4.1. *Toponimi motivirani prirodnim osobinama referenta*

Među toponimima koji su odraz prirodnih osobina referenta u našem korpusu uočili smo skupinu toponima motiviranu geomorfološkim osobinama referenta s podskupinama geografskih naziva, toponima motiviranih položajem, izgledom i sastavom referenta, odnosnih toponima, to jest toponima motiviranih položajem prema drugim toponimima, te skupine toponima motivirane nazivima biljnih i životinjskih vrsta.

⁹ Kao geografski termin *greda* označava ‘izduženo nisko uzvišenje’ (Григорян 1975: 58).

4.1.1. Geografski nazivi u toponimiji

Geografski su nazivi u podgorskoj toponimiji našli odraza u sljedećim toponimima: *Aluga/Hàluge* (< prasl. i stsl. *xaloga* ‘živica, niska zaraska šuma¹⁰)¹⁰, *Bàra, Bäre, Bärlica, Bärice* (< prasl. **bara* ‘vodoplavno zemljiste; blato’), *Břce, Brđo* (< prasl. **bbrdo*: ‘tkalački češalj’ top. ‘uzvišenje do 500 m, veće od brijega’)¹¹, *Brđeg* (< prasl. **bergv*, stsl. *brěgv* ‘manje brdo’, ‘obala’; < germ. ≈ njem. *Berg*: *brdo*)¹², *Dô, Dòlić* (< prasl. i stsl. *dolb* ‘manja dolina, udolina’)¹³, *Dràgača, Dragàča, Dragàče* (< prasl. **dorga* ‘duga dolina’)¹⁴, *Gâj* (< prasl. **gajv* ‘šumarak, mlada šuma’)¹⁵, *Łzvor* (< iz + prasl. **virv* ‘vrelo’), *Jâme* (< prasl. i stsl. *jama* ‘udubljenje u zemlji’), *Kik* (< prasl. **kyka* ‘pramen kose’; top. ‘planinski vrh, isturena stijena’)¹⁶, *Klančište*

¹⁰ Apelativ *aluga/haluga* u različitim arealima može imati i druga značenja, kod Grigorjana, npr. nalazimo značenja, ‘pješčano travnato mjesto u dolini rijeke’, ‘dubokou udubljenje, jama’ (Григорян 1975: 4).

¹¹ U geografskoj terminologiji *brdo* je “uzvišenje u reljefu s nadmorskom visinom od 500 m.” (SSNGT 1988: 46). Riječ je, zapravo, o leksikaliziranoj metafori. “U većini jezika riječ označava tkalačko brdo (u nekim samo to), a to je značenje starije od značenja ‘brdo, brijeg’” (Gluhak 1993: 148). Kod Skoka (1971–1974: I-204) ‘kronsna, stan, razboj’, Grigorjana (Григорян 1975:30–31) ‘gora, hum’, ‘brdo u tkalačkom poslu’, Murzaeva (Мурзяев 1984:62) ‘brdo, stijena’ ali i ‘hrid, ponor’.

¹² “Pozitivna forma reljefa nevelike (do 200m) relativne visine, sa srazmjerno blago nagnutim padinama (manje od 30°) okruglim vrhom i slabo izraženim podnožjem” (SSNGT1988: 47). Matasović (2008: 50) upućuje na njemačko porijeklo, “prasl. **bergu* ‘brijeg’ (stsl. *brěgv*) < germ. **bergaz* (njem. *Berg*)”.

¹³ Kod Šica (1994: 47) ‘nizina, ulegnuće tla, udolina’.

¹⁴ Draga je ‘spust, strma padina, strmina’ (Григорян 1975: 72), od “prasl. **dorga* ‘uska rečna dolina, klanac’ ili ‘krčevina, utrina’ (...) Prasl. reč u osnovi kao postverbal od **dþrgati* ‘trgati, čupati’ izvorno je svakako značila iskrčen komad zemljista” (Loma 2013: 78). U susjednoj, ilijskoj toponimiji bilježimo više toponima s apelativom *draga* u osnovi: Dràgača / Dragàča (CR, PO), Dràgača věliká (CR), Ispod dràgače (CR), Málá dràgača (CR), Šljívík dragàča (PO) (Ibrišimović 2021: 44).

¹⁵ Kao geografski naziv nalazimo kod Šica 1994: 72, a Nikonorov (1966: 94) navodi da veoma mnogo naseljenih mjesta od Jadranskog mora do Kazahstana nosi ime Gaj, ili neko od izvedenih imena od imenice gaj, koja označava ‘manju šumu’ ili ‘dio šume’.

¹⁶ Riječ je o leksikaliziranoj metafori, zbog čega apelativ *kik(a)*, koji je u svom osnovnom značenju potisnut iz upotrebe, navodimo među geografskim nazivima. U Akademijinu rječniku poredi se s apelativom *kuk* i navodi da je to “ime mjestima, najčešće brdima” (1880–1976/IV: 949). “Tako je sh. reč *kik* kao oronim danas svuda poznata, a kao apelativ, naprotiv, manje, i to se *kikom* uvek naziva brdo sasvim određena izgleda. (...) Oblik brda koji se redovno označava kao *kik* opisuju ovako: ‘*kik* je ispuštenje na brdu’” (Šic 1994:17). Kao geografski termin nalazimo ga i kod Grigorjana u obliku *kítka*, uz sinonimne nazive *kičer*, *kičera*, *kičero* s osnovnim značenjem nevelike šume na uzvišenom mjestu (Григорян 1975: 97). Usپoredi sa Kik u okolini Maglaja (Lisičić 2010: 255), i Pokik u zeničkoj kotlini (Bašić 2016:

(< prasl. **kolnycь* ‘usjek među brdima’)¹⁷, *Kòsa*, *Kòse*, *Kòsica* (< prasl. **kossъ* ‘padina’), *Krátelj* (< prasl. **kortъkъ* ‘pokraća njiva’¹⁸, neplodno, kamenito tlo’)¹⁹, *Lučica*, *Lùčice/Lučice* (< prasl. **lqka* ‘zemljiste uz vodu’, ‘močvarna livada’)²⁰, *Lug* (prasl. i stsl. *lqgъ* ‘šumica’)²¹, *Mòrava* (< stsl. *mурáь* ‘mjesto, obično uz vodu, pokriveno mladom zelenom travom’)²², *Pòtoci*, *Pòtok* (< po- + prasl. **tokъ* ‘tekućica manja i kraća od rijeke’), *Strána* (< prasl. **storna*, top. ‘padina’), *Stùbla* (< prasl. **stubъlbъ* ‘vrelo, izvor, bično ograđeno’), *Špìlja*, *Špìlje* (< grč. *spelaion* ‘pećina’)²³, *Tùk* (‘zaobljeni vrh brda’)²⁴, *Vòdice* (< prasl. i stsl. *voda* ‘izvor’)²⁵.

Geografske su metafore u toponimima: *Bàndérka* (< tal. *bandiera* ‘drveni stub’, top. ‘uzvišenje’) i *Klìni* (< prasl. **klinъ* top. ‘uski, zavučeni dio zemlje’).

^{158).} U tuzlanskoj toponimiji, „Kik dolazi od imenice fitonimnog porijekla kikovina, po čijem raslinju/drvetu je bio bogat i poznat ovaj kraj” (Kasumović 1991: 127).

¹⁷ Klanci ili tjesnaci su “dijelovi dolina koji imaju uske, duboke i strme strane. V. također sutjeska” (SSNGT 1988: 196). U ilijskoj toponimiji također bilježimo toponime Klànčišta (VI) i Klànčište (HO, SU) (Ibrišimović 2021: 47)

¹⁸ U Akademijinu rječniku *kratelj* se uglavnom odnosi na kraću njivu, ali i “lanac zemlje koji leži odmah do okliska (oklizak) dakle mu je jedna strana kraća od druge” (1880–1976/V: 480).

¹⁹ Slično značenje nalazimo i kod Grigorjana (1975: 107), kratal ‘dio kamena, zemlje’, ‘oskudno neplodno mjesto’.

²⁰ Dunja Brozović Rončević (1999: 38) apelativ *luka* navodi među nazivima za blatišta. Kod Šica (1994: 66) luka je i svaki komad obradivog zemljista ne samo uz vodu.

²¹ “Najstarije je značenje bilo ‘močvara ili močvarno zemljiste obrasio grmljem iz kojeg se razvija šuma’, koje se do danas ponegdje dijalekatno bilježi, primjerice u Crnoj Gori, ali je već u stcl. *lqgъ* ‘šuma’.” (Brozović Rončević 1999: 20–21).

²² Apelativ s navedenim značenjem nalazimo i kod Grigorjana (Григорян 1975: 133) i Fasmera (Фасмер 1971/III: 11)

²³ Špilja je “speleološki objekt u kojem prevladavaju horizontalni ili blago nakošeni kanali Naziva se još: spilja, peć, pećina, jama.” (Malinar 2021: 54)

²⁴ Značenje prema mjesnom leksiku i referentu. Nejasne etimologije. Skok (1971–1974: I–340) povezuje s nazivom čuka za ‘brdo, greben’, ‘balkanska riječ mediterranskog porijekla (upor. tükü (...) od tük)’. Kod Murzaeva nalazimo termin *tuka* ‘zemlja, tlo, glina, prašina...’ (Мурзаев 1984: 406). Grigorjan navodi termin *tukma* sa značenjem ‘isturena stijena’ također u prenesenom značenju, prijekorno ‘glava’ (Григорян 1975: 225). U ovom slučaju porijeklo je tursko, u bosanskom ustaljeno u imenici *tokmak* (< tur. *tokmak* ‘malj; glavat, debeo komad drveta; ‘glupan’ (Škaljić 1979: 618).

²⁵ U mjesnom je govoru sasvim uobičajeno za svaki izvor pitke vode upotrijebiti samo riječ *voda*.

4.1.2. Toponimi motivirani položajem, izgledom i sastavom referenta

Toponimi s obzirom na položaj: *Kût* (< prasl. i stsl. *kötъ* ‘ugao’, ‘krajnji, zatureni dio zemljišta’)²⁶, *Ösredak* (< prasl. **serda*, prasl. **obserdьkъ* ‘ono što je u sredini’ ‘središnji dio zemljišta’)²⁷, *Prijekā njīva* (< prasl. **perkъ* ‘na drugoj strani’ i *njiva*).

Toponimi s obzirom na izgled: *Dügō* (< prasl. **dylgъ*)²⁸, *Plöčnik*/*Plöšnjik* (< prasl. **ploxa* ‘ravna površina’; < grč. *Pláks* top. ‘zaravan’)²⁹, *Ravnica* (< prasl. **orvъnъ*, stsl. *ravъnъ* ‘ravna površina’), *Strmòglavnica* (< prasl. **strъmъ* ‘koji ima jak nagib’ i *glava*)³⁰, *Šiljak* (< prasl. **šiti* ‘oštar vrh’), *Vëlikā băšča* (< prasl. i stsl. *velikъ* i *bašča*).

Toponimi s obzirom na sastav: *Crvenē stijene*, *Crvenō břdo* (< prasl. **črv̥enъ*, stsl. *črъvenъ* ‘tlo crveno uslijed mineralnog sastava’)³¹, *Dùzelka*, *Đùzēlka* (< tur. *güzel* ‘lijep’), *Gràdača*, *Gràdače/Gràdače* (< prasl. **gъrdъ* ‘loše, teške za obradu’), *Gràkavica* (< prasl. i stsl. *gorьkъ* ‘gorka, teška za obradu’), *Kàmenjača/Kàmenjaća* (< prasl. i stsl. *kamy* ‘čvrsta tvar posebnog mineralnog sastava’)³², *Mèkota*, *Mèkote* (< prasl. i stsl. **mékъkъ* ‘mehko zemljište uslijed vlažnosti’, ‘zemlja pogodna za

²⁶ U ilijaškoj toponimiji također nalazimo imena *njiva* *Kût* (CR, PO), *Kúta* (PO), *Kúte* (PO), *Kútina* (PO) (Ibrišimović 2021: 76)

²⁷ U istom se obliku toponim javlja u više naselja u susjednoj ilijaškoj općini, *Ösredak* (CR, PO, SU, TR, VI) (Ibrišimović 2021: 76). Također, usporedi s *Ösredak* u trebinjskoj Lastvi, “središnji dio između dvije šume, dva briješa, pa čak i dva sela” (Hadžimejlić 1987: 42), i *Osredak* u Hadžićima. “Naziv potiče od toga što se selo nalazilo na sredini puta” (Alađuz 2016: 190).

²⁸ Brojni su složeni toponimi s determinantom *düg* u susjednoj, ilijaškoj toponimiji, kao što su npr. *Dügā njīva* (IV, PO), *Dügā strána* (HA), *Dügī dô* (SU, DRA, IV), *Dügī mîlovac* (STO), *Dügō břdo* (SR, SU), ali i složenice *Dügoláz* (PO), *Dugònjiva* (DRA), pa i eliptični toponim *Dügō* (PO) (Ibrišimović 2021: 79), kakav je i ovaj u podgorskoj toponimiji.

²⁹ Usporedi sa *Plöčnica*/*Plöšnica* u Podveležju. “Livada u Kružnju. U osnovi je *ploča*. Često se javlja u hercegovačkoj toponimiji” (Peco 1990: 154).

³⁰ Toponim je izведен od glagola *strmoglavit* ‘survati se, pasti s velike visine’.

³¹ “U ovom kraju zvahu hematit crvena ruda (...)” (Kreševljaković 1942: 11). Ovakva su imenovanja i u susjednoj ilijaškoj toponimiji motivirana bojom tla uslijed mineralnog sastava, gdje nailazimo na toponime *Crvenā njīva* (CR), *Crvenā stijéna* (HO, PO), *Crvenā stjéna / Tùlek* (PO), *Crvenā strána* (HO), *Crvenē mläke* (PO), *Crvene stjêne* (PO), *Crvénka* (CR) (Ibrišimović 2021: 83).

³² Šic 1994: 46. U ilijaškoj toponimiji također *Kàmenjača* (ELE, KAM, PO, SU, VO) (Ibrišimović 2021: 63).

obradu’)³³, *Mòčila* (< prasl. i stsl. *mokrъ* ‘blato, močvara’, ‘močvarno, barovito tlo, izvor’)³⁴, *Ròsulje*, *Ròšuljica* (prasl. i stsl. *rosa* ‘kapljice kondenzirane pare’, ‘vlažna njiva’)³⁵, *Studénac* (< prasl. **studъ* ‘leden’, ‘izvor s hladnom vodom’).

4.1.3. Toponimi motivirani odnosom prema drugim referentima

Toponimi motivirani odnosom prema drugim referentima mogu biti jednorječni, uglavnom je riječ o toponomskim izvedenicama tvorenim od prijedloga i drugog toponima odražavajući prostorni odnos među imenovanim referentima, ili višerječni, koji strukturno sadrže ime referenta prema kojem se uspostavlja odnos, i odrednica prostornog odnosa, čije mjesto u našem toponomastikonu popunjavaju pridjevi (*donji*, *gornji*), prijedlozi (*kod*, *na*, *pod*, *uz*, *viš(e)*, *za*) i u jednom slučaju imenica (*kraj*). Toponime ćemo u ovoj podskupini prezентирати prema vrsti riječi koja se javlja u funkciji odnosnog determinatora.

Toponimi s pridjevskim odrednicama:

- donji: *Dôlnjā vòda*, *Dônjā vòda*, *Dônjē břdo*, *Dônjē gr̄dače*, *Dônjē ròsulje*, *Ròsulje dônjē*
- gornji: *Břdo górnjē*, *Górnjā vòda*, *Górnjē břdo*, *Górnjē gr̄dače*, *Górnjī tùleg*.

³³ Usporedi sa Mèkote u Podveležju. “Predio između Opina i Dobrča. U osnovi je pridjev mek. U Ortješu se za obradivu zemlju kaže *me(h)kòta* – meka je, lako se obrađuje” (Peco: 1990: 152). U ilijaškoj toponimiji Mèkota (DRA, HA, HO, IV, KU, ME, ODŽ, PO, STO, SU), Mèkota/Dìljka (HA), Mèkota Hämzin dô (HA), Mèkota i strána (IV), Mèkote (DRA, HA, HO, IV) (Ibrišimović 2021: 86).

³⁴ Ovaj se apelativ može naći i u osnovama toponima koji označavaju mjesto na vodi gdje se moći, odnosno potapa lan ili konoplja, npr., Močila od “prasl. **močidla*, pl. od **močidlo* ‘mesto (u reci) gde se natapa lan ili konoplja’” (Loma 2013: 155). Usporedi i s Močila u Hadžićima. “Toponim Močila je, prema narodnom predanju, dobio ime po tome što se na ovom mjestu u rijeci Zujevini močio (natapao) lan (konoplja) u vodi radi njegove prerade. Toponim Močila srećemo i južno iznad sela Buturovići kod Drogzometve, u zahvatu potoka Lanište. Tu su stanovnici Buturovića močili lan (konoplju) radi prerade” (Alađuz 2016: 121). U ilijaškoj toponimiji Mòčila (PO, SR, SU, VI), Mòčila (SR, SU), Mòčilo (PO, SR, VI) (Ibrišimović 2021: 59).

³⁵ Usporedi sa Ròsulja u Podveležju. “Lokva u Kružnju. U osnovi je *rosa*” (Peco 1990: 156). Također u ilijaškoj toponimiji Ròsulja (KAM, PO), Ròsulje (KAM, KU, PO, SU) (Ibrišimović 2021: 88).

Toponimi s prijedložnom odrednicom:

- kod: *Kòd bunāra* (< tur. *pinar* ‘izvor, obično ograđen’): *Kòd repūha, Kod šafānē*
- na: *Na grácu, Na gáju*
- nad: *Nàdbrijest*
- pod: *Pòdgora, Pòdgrevlje, Pòdkaménje, Pòdkamenjača, Pòdkuća, Podkućnica, Pòdlipa, Pòdput, Pòdrepuh, Pòdvina, Poddžámija, Potemèrija, Pòtkošnica, Pòtkošnice, Pòtkuća*
- uz: *Usputnica*
- viš(e): *Višbašča, Više dònjē vòdē*
- za: *Zbàšča, Zàbunár, Zàgréblje* (< *za + gréb + -je* < prasl. i stsl. *za* + prasl. i stsl. *grobъ* ‘jama, raka’), *Zànoga* (*za + nòga* < prasl. i stsl. *noga* top. ‘podnožje’, ‘manji lokalitet u podnožju nekog uzvišenja’)³⁶, *Zàvīno, Zàvnica*.

Toponim s imeničkom odrednicom:

- kraj: *Krâj sèla* (< prasl. i stsl. *krajъ* ‘rubni dio’ i selo).

4.1.4. Toponimi motivirani nazivima biljaka

Toponimi motivirani nazivima biljnih vrsta ili fitotoponimi jesu toponimi u čijim se osnovama ili sastavu nalaze nazivi biljaka ili biljnih zajednica karakterističnih za istraživani areal. U podgorskoj toponomiji to su toponimi: *Nàdbrijest, Pòdbrijest* (< prasl. **berstъ*, *Ulmus glabra*), *Drènovina* (< prasl. **dernъ* ‘drijen’ *Cornus mas*)³⁷, *Hràstik, Ràstik* (<

³⁶ Kod Grigorjana također zanoga je geografski termin i označava podnožje brda ili koje druge uzvisine (Григорян 1975: 81). Usپoredi sa Zànoga u trebinjskoj Lastvi “uži i duži prostor u podnožju neke padine koji se obrađuje” (Hadžimejlíć 1987: 42). U ilijskoj toponomiji također nalazimo toponime Zànoga (ME, PO), Zànoge (ME).

³⁷ Usپoredi sa Drínjáni u zeničkoj kotlini. “Drinjani su selo koje pripada mjesnoj zajednici Gornja Gračanica, uz Bare, Čekote, Jezero, Luke, Mrgodiće, Roševiće i Tuganju. Selo je smješteno sjeveroistočno od Zenice, ispod Pokika (1032 m/m). Selo je dobilo naziv po velikom broju gajeva drijenova (ikavski – drinova – drijnova). Kao i ostale biljke, drijen ima mnoštvo narodnih naziva, od bijele svibovine, drenjaka, drenića, drenovine, drenje, drinike, drina do drinovine” (Bašić 2016: 133)

prasl. **xvorstъ*, *Quercus*)³⁸, *Länište*, *Länišče*, (< prasl. **lъnъ*, *Linum usitatissimum*), *Lipa* (< prasl. *lipa*, *Tilia platyphyllos*), *Mäkljēn* (< prasl. **klenъ* > maklen, makljen *Acer monspessulanum*), *Örāšće*, *Örāšje* (< prasl. **orěxъ*, *Juglans regia*), *Rěpūh* (< prasl. **lopъ*, *Petasites hybridus*), *Šljivuša* (< prasl. **sliva*, *Prunus domestica*), *Šumàrica* (< prasl. **šumъ* > šumarica ‘zeljasta trajnica’ *Anemone*), *Třnopolje* (< prasl. **tъrnъ*, *Pyracantha coccinea*)³⁹, *Tuleg* (< tur. *dölek* ‘dinjica’, *Cucumis melo*)⁴⁰, *Vína*, *Víno* (< prasl. i stsl. *vino* ← lat. *vinum* ‘vinova loza’ *Vitis vinifera*)⁴¹.

4.1.5. Toponimi motivirani nazivima životinja i apelativima u vezi s njima

Toponimi motivirani životinjskim vrstama nisu česti u podgorskoj toponimiji, zabilježili smo samo jedan, motiviran nazivom ptice čavka (*Corvus monedula*), Čävčijā lúka (< prasl. prasl. **lqka* ‘zemljište uz vodu’, ‘močvarna livada’)⁴².

³⁸ Čest toponom i u ilijaškoj toponimiji: Drènovica (LJU), Drènovice (LJU), Drènovice strána (LJU), Drénjak (KAD), Drijénovi (VI), Drjénjak (CR, SR), Drína (STO), Drînčić (KAM), Drînčići bára (KAM), Šéhića drînčići (KAM) (Ibrišimović 2021: 107).

³⁹ Usporedi sa Hrâsnica (PO), Hrâst (DRA, ME, TR, VO), Hrâstik (VI), Hrastovi (BA, PO), Hrâšće (CR, IV), Hrâstic / Râstic (SR), Râsno (PO), Rastik za pojatom (PO), Râstik (VI) u ilijaškoj toponimiji (Ibrišimović 2021: 103).

⁴⁰ Usporedi sa Trnják u Podveležju (Peco 1990: 159), te sa Trnatâ njïva (PO), Trnópolje (PO), Třnovača (PO, DRA), Trnják (HO), Trnjáták (KA), Třnje (SU, VO), Třnjice (VO), Třnjiště (SR), Zà třnjem (ME) u ilijaškoj toponimiji (Ibrišimović 2021: 123).

⁴¹ Apelativ *tuleg* ‘mala dinja’, u bosanskohercegovačkoj se toponimiji odražava metaforično. Usporedi s Tulek u Hadžićima. “Tulek je čovjek malog rasta - čovječuljak. Po tome je nastao i ovaj toponim.” (Alađuz 2016: 109). U Ilijašu također imamo toponime *Tuleg* (STO) i *Tulek* (PO). Tulek je i naziv koji se u ovim krajevima upotrebjavao za pticu soko. “U Maglaju zovu oni, koji i danas još love sokolovima, jednogodišnjaka atmadža, a dvogodišnjaka tulek” (Reiser 1890).

⁴² U ovim je krajevima vinogradarstvo nekada bilo veoma razvijeno, o čemu svjedoče brojni toponimi s apelativima vino i vinograd, usporedi Alađuz 2016:113 i Ibrišimović 2021: 119.

⁴³ Dunja Brozović Rončević apelativ *luka* navodi među nazivima za blatišta (1999: 38). U podgorskem arealu lükom se naziva i svaki komad obradivog zemljišta ne samo uz vodu. Isto i kod Šica (1994: 66).

Usporedi s Luke/Luka u Hadžićima (Alađuz 2016: 99–100).

4.2. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

4.2.1. Toponimi motivirani ljudskim naseobinama i apelativima u vezi s njima

U toponimima koji su motivirani ljudskim naseobinama i apelativima u vezi s njima u podgorskoj je toponimiji moguće uočiti apelative koji označavaju prostor oko objekata za stanovanje: *Dvorište* (< prasl. **dvorъ* ‘okućnica’, ‘mjesto obitavanja vladara ili dostojanstvenika’)⁴³ i komplekse objekata za stanovanje: *Sâlšće*, *Sâlšte* (< prasl. **selo* ‘mjesto nekadašnjega sela’)⁴⁴.

4.2.2. Toponimi motivirani javnim prostorom i putevima

Među toponimima motiviranim javnim prostorima i putevima u podgorskoj toponimiji nalazimo samo one u čijim su osnovama apelativi koji označavaju putne komunikacije, i to tri apelativa (*drum*, *put*, *raskršće*): *Drûm* (< grč. *drόmos* ‘put’), *Pût Pòdgora* *Òčēvlje*, *Prilaznī pût*, *Pût Pòdgora* *Pòpovići*, *Pût Pòdgora*, *Pût za nîskop*, *Pût za Víno* (< prasl. i stsl. *pqtъ*), *Ráskršće* (< *raz-* + prasl. i stsl. *krѣstъ* + *-je* ‘mjesto ukrštanja puteva’).

4.2.3. Toponimi motivirani privrednom djelatnošću

Toponimi motivirani privrednom djelatnošću informiraju nas o zanimljima kojima se ljudi bave ili su se bavili na istraživanom prostoru. Podgorski nas toponimi upućuju na zastupljenost poljoprivrede, uzgoj voća i žitarica, te vađenje kamena: *Gúvno*, *Gúvna* (< prasl. i stsl. *gumъno* ‘mjesto vršidbe žita’), *Kàlemi* (< tur. ← arap. *qaläm* ← lat. *calamus* ← grč.

⁴³ U svojim uputstvima za antropogeografska istraživanja sela po Bosni i Hercegovini, Srbiji i Makedoniji Jovan Cvijić navodi pojašnjenje u vezi s apelativom *dvor*: “Pod *dvorom* se razume kuća i sve zgrade, koje su oko nje, a ograđene su zajedničkom ogradom (letvama, tarabom, plotom, parmacima, vrljikama), ili, ako nema ograda, pripadaju jednoj porodici (odnosno zadruzi). Okućnicu ili potkućnicu čine gradina (vrt) ili bašta, voćnjak i zabran (branjevina, zabel, gaj) (Cvijić 1987: 26). Usporedi s Dvora i Dvorišta u hadžićkoj toponimiji (Alađuz 2016: 7–74).

⁴⁴ Usporedi sa Selište u Hadžićima (Alađuz 2016: 81).

kálamos ‘mlada oplemenjena biljka’⁴⁵, *Šafàna* (< tur. *hoşafhane* ‘pušnica, objekat za sušenje voća’)⁴⁶, *Màjdani* (< tur. *maden* ← arap. *m'adän* ← *ma'din* ‘mjesto odakle se vadi ruda ili kamen’), *Vòćnják više vòdē* (< prasl. **ovotje*, stsl. *ovoštije* > voćnjak).

Na kultiviranje zemljišta ukazuju toponimi: *Băšča*, *Bášta* (< tur. *bahçe*, *bağçe* ← perz. *bāğče* ‘vrt’, ‘voćnjak’)⁴⁷, *Ćimen* (< tur. *çemen*, *cimen* < pers. *čemen* ‘bašča ili cvijetnjak’, ‘bašča, ledina, travnjak’), *Krčevina*, *Krčevine* (< prasl. **kvrčiti* ‘iskrčeno zemljište, krčenjem kultivirano zemljište’), *Njīva*, *Njīvica*, *Njīvice*, *Njīve* (< prasl. i stsl. *niva* ‘oranica’), *Pàlež/Pálež*, *Pàljiča* (< prasl. i stsl. *paliti* ‘kultiviranje zemljišta paljenjem’)⁴⁸, *Pòlje* (< prasl. i stsl. *polje* ‘ravnica’), *Vṛt*, *Vṛtlić*, *Vṛtlić dō kūčā*, *Vṛtō* (< prasl. **vṛt̥t̥b*, stsl. *vr̥t̥t̥b* ‘zemljište u blizini kuće’)⁴⁹.

4.2.4. Toponimi motivirani upravno-administrativnom organizacijom

U osnovama toponimima motiviranim upravno-administrativnom organizacijom pojavljuju se dva apelativa s oznakom utvrđenja: *Grádac/Gràdac* (< prasl. **gordb* ‘utvrda za stanovanje i odbranu’), *Kúla* (< tur.

⁴⁵ Usporedi sa Kàlemi (CR, PO, VI, VO), Kàlemovac (LJU) u ilijaškoj toponimiji (Ibrišimović 2021: 142).

⁴⁶ *Hošafana* je složenica od *hošaf* (< tur. *hoşaf* < perz. *ḥošāb* < perz. *ḥūšāb* ‘dobra, ugodna voda’, < perz. *ḥoš* ‘dobar’ i perz. *āb* ‘voda’; ‘kompot od suhog voća’, ‘suho voće’) i *han* (< tur. *han* < perz. *hān*, *hāne* ‘prenoćište, kuća’) (Škaljić 1979: 309, 333). Usp. Šehović; Haverić 2017: 174. U ilijaškoj toponimiji također nalazimo toponime Hošafana (SU), Ošafana (SU), Za ošafonom (SU) (Ibrišimović 2021: 142).

⁴⁷ “Deminutiv od *bāğ* ‘voćnjak’” (Škaljić 1979: 123). “Bašta/bašča u bosanskom je vjerovatno neoperzijski deminutiv koji nastaje kombinacijom imenice *bāğ* ‘vrt’ + sufiks za tvorbu deminutiva će → *bāğče* ‘mali vrt’” (Musić 2020: 92).

⁴⁸ U ilijaškoj toponimiji Pálešac (DRA), Pálež (PO, RI) (Ibrišimović 2021: 141).

⁴⁹ Usporedi sa Vŕtlinja, Vrtónjak i Vŕtō, “čest naziv za obradivu površinu u Podveležju” (Peco 1990: 163), te sa Vŕt (BA, CR, DRA, IV, LJU, RI, STO, VI, VO, HA, HO, KAM, ME, PO, SU, TR), Vŕt bára (ELE), Vŕt búlin dō (PO), Vŕta (KAM, ME, PO, VI), Vŕt băšča (HA), Vŕti (DRA, IV), Vŕti okò kućē (DRA), Vŕtić (CR, IV, HA, KAM), Vŕtla (KAD, PO, RI), Vŕtle (KAD, PO), Vŕtlić (BA, CR, HO, KAD, KAM, KU, PO, VI), Vŕtlić više kućē (RI), Vŕtlići (LJU), Vŕtlovi (CR, RI, VO, SR), Vŕtlije (PO), Vŕtō (CR, ELE, HA, KAD, KAM, KU, ME, PO, RI, VI, VO), Vŕtō gôrnjā băšča (KAD), Vŕtō selište (VI), Vŕtovi / Vŕtovi (CR, KAM, SU) u ilijaškoj toponimiji (Ibrišimović 2021: 144). Također, prasl. **vṛt̥t̥b* ‘ograđeno mesto, gradina’ (Loma 2013: 52).

kule ← arap. *qullä* ‘toranj, obično za odbranu’), i jedan s oznakom vladarskih posjeda: *Hàse* (< tur. *has* ← ar. *ħāṣṣ* ‘carsko imanje; posjed koji je donosio više od 100.000 akči godišnje)⁵⁰.

4.2.5. Toponimi motivirani duhovnim i vjerskim životom

Toponimi u vezi s duhovnim i vjerskim životom u našem toponomastikonu uglavnom su u vezi s grobljima, koje bismo, zajedno s onimom *Åskerskā džámija* (*åsker* < tur. *asker* < ar. *askär* ‘vojska’, ‘vojnik’ i *džámija* < tur. *cami* < ar. *ğāmi* ‘muslimanska bogomolja s munarom’), koje ispitanici spominju među mjesnim imenima, mogli označiti krematonomimima, ali ih navodimo među toponimima jer ne označavaju samo zdanja, već i zemljjišni prostor: *Gréblje*, *Gréblje kod džámijē*, *Grôblje*, *Pòdgréblje*, *Zàgréblje* (< prasl. i stsl. *grobъ*).

4.3. Toponimi motivirani drugim onimima

Među toponimima motiviranim drugim onimima izdvojili smo toponime motivirane ličnim imenima: *Dòbroš*, *Dòbroši* (< prasl. i stsl. *dobrъ* > Dòbroša, Dòbruša)⁵¹, *Hàsanovača* (< Hasan < tur. Hasan < arap. Hasän: lijep, ljubak), *Írov dô* (< Iroslav), *Kùjava*, *Kùjave* (< Kujava)⁵², *Rámina bâšča* (< Ramadan < tur. *ramazan* < arap. *ramadān*),

⁵⁰ U Rječniku termina OPBS iz 1604. termini *has* i *hassa* donose se odvojeno. “Hasove su u Osmanskom carstvu posjedovali sultani (carski has) i članovi njihove porodice, zatim najviši državni funkcioneri centralne vlasti, beglerbezi i sandžakbezi.” Hassa je “posjed, obično njive, vinogradi, mlinovi i sl., koji je spahijski sam obrađivao ili davao u zakup prema slobodnoj pogodbi, ali je bio vezan za timar, a promjenom vlasnika timara preuzimana su sva ranija prava i obaveze ili su se one mogle poništiti ako ih novi posjednik nije prihvatao” (2000: III–583). I u ilijaškoj toponimiji nekoliko je toponima istovjetne motivacije, Asa (HA), Ase (HA), Hasa (HA, PO), Hase (HA) (Ibrišimović 2021: 157).

⁵¹ Usp. Dobruško (Lam. Crim. 12 fol. 160, 14. XII. 1438; 13.Fol.94, 22. XI. 1439) (Šabić : 61).

⁵² U ilijaškoj toponimiji također imamo: Kujava (PO, SR), Kujava most (SR), Kujava Novina (SR) i Kùjava (VI). Srednjovjekovno bosansko žensko ime, ime bosanske kraljice, supruge kralja Ostojе. “*Kujava*: prisvitla gospođe kralica (ćer) Kuëva (P.56, 62, 70, 72)” (Šabić 2014: 117). Navedeni izvor navodi motiviranost imena ljudskom anatomijom. U obješnjenu toponima *Kujavča Loma* (2013: 123) navodi različita značenja u slavenskim jezicima, prasl. imenica **kujava* na osnovu srp. dijal. *kujava* ‘usamljena osoba, obično starija; usamljeni kraj, predeo na osamii’;

prezimenima: *Erića strána*, *Erići / Érići* (< Érić < Ero / Hero < mađ. *herceg* ← stvnjem. *Heri-zogo* ‘vojskovoda’, ‘šaljivo ime za Hercegovca’), *Òmerhodžića băšča* (< Omerhodžić < Omer + hodža), *Sävići*, *Sävić gâj / Sävića gâj* (< Savić < Sava/o),

etnonimima: *Cigànuša*, *Cigànuše⁵³*, *S̄pskō grêblje*, *Trbàlija⁵⁴*, *Tùrkov gâj*, *Tùrkovica băšča*.

4.4. Toponimi nejasne motiviranosti

Kri an (moguće od kir < grč. kyros ‘gospodin, gazda’), *Očevlje*, *Piljaka* (moguće od prasl. **pylb* ‘prašina’ ili zool. ‘ptica selica slična lastavici’ (*Delichon urbica*) < prasl. **pile*), *Prijebožak*.

5. Strukturno-tvorbena analiza toponima

Podgorski su toponimi sa strukturno-tvorbenoga stajališta jednorječni i višerječni. Među jednorječnim izdvaja se skupina bezafiksalnih, nastalih toponomizacijom apelativa, potom skupina afiksalnih, nastalih sufiksalmom, prefiksalmom ili sufiksalno-prefiksalmom tvorbom, i složenice. U ovoj je skupini i jedan eliptični toponim, nastao elizijom identifikacijskoga člana dvorječnog toponima svedenog na kvalifikator. Među višerječnim toponimima najbrojniji su dvorječni, ali su prisutni i oni sa tri sastavnice.

Kujava žensko ime, prezime, žena bosanskog kralja Ostojе, vlasti podložni kralju Tvrtku, gluž. *kujawa* ‘raspustan čovek’ (pogrda), polj. *kujawa* ‘neplođan deo polja, golet usred šume, peščana dina, severni vetar’, rus. dijal. *куява* m., f. ‘prgava, neu-redna osoba’. U leksici ispitanika *kujava* bi mogao biti i apelativ koji se odnosi na neplodno, nekorisno zemljiste, pa bi ovo značenje svakako trebalo imati na umu u daljim istraživanjima šireg areala.

⁵³ Usپoreди с илијашким toponimima *Cîgani* (PO), *Cîganskî pòtok* (CR), *Cigànuša* (PO) (Ibrišimović 2021: 172)..

⁵⁴ U podgorskom toponomastikonu *Trbàlija* je ime izvora, vode. U ovoj analizi toponim dovodimo u vezu imenom drevnog plemena Tribali, što podržava i toponim Morava u podgorskom toponomastikonu. O etnicitetu, etimologiji etnonima, vezi plemena Trbali s ilirskim plemenom Autarijati vidjeti Papazoglu 1969: 11–68 i Meishović 2014.

5.1. Bezafiksalni toponimi

Bezafiksalni su toponimi oni koji su nastali toponimizacijom apelativa, najčešće geografskih, konverzijom iz apelativa u ime, bez ikakvih dopuna. U podgorskem toponomastikonu takvi su toponimi: *Aluga/ Hàluge, Bära, Bäre, Bäšča, Bášta, Břdo, Br̄ijeg, Ćimen, Dr̄üm, Dô, Dvòriňte, Gâj, Gúvno, Gûvna, Hâse, Ðvor, Jâme, Kâlem, Kâleme, Kîk, Klîni, Kôsa, Kôse, Kúla, Kût, Lîpa, Májdan, Mäkljén, Njîva, Njîve, Pôlje, Pòtoci, Pòtok, Rèpûh, Strána, Stùbla, Šíljak, Špìlja, Špìlje, Tük, Tüleg, Vína, Víno, Vr̄t, Vr̄tô*.

5.2. Izvedeni toponimi

Izvedeni su toponimi toponimi koji su nastali sufiksالnom, prefiksالном ili sufiksالno-prefiksالnom tvorbom, dodavanjem sufiksa, ili prefiksa, ili i sufiksa i prefiksa na apelativ koji čini osnovu toponima.

Najveći je broj toponima izvedenih sufiksacijom. U sufiksالnim izvedenicama u podgorskem toponomastikonu zastupljeno je šesnaest manje ili više plodnih sufiksa, katkada proširenih prisvojnim sufiksima -ov/-ev, a u nastavku ih donosimo abecednim redom:

- ac: *Grádac/Gràdac, Páležac, Studénac*
- ača: *Dràgaća/Dragaća, Dragàče, Grđača/Grđača, Grđača/Grđača, Grđače, Kâmenjača*
- ana: *Šafâna*
- ašce: *Břce (< brd(o) + -ašce)*
- ež: *Pàlež/Pálež*
- ica/-ice: *Bârica, Bârice, Gřkovica, Šumàrica, Kôsica, Lučica, Lùčice/Lučice, Njîvica, Njîvice, Ravnica, Ròsuljica, Vòdice*
- íć: *Dòlić, Vrtlić*
- ik: *Hràstik, Plöčnik, Plöšnjík, Ràstik,*
- ina: *Drènovina, Křčevina, Křčevine*
- ište: *Klànčište, Lànīšte, Sàlīšče, Sàlište*
- je: *Óčévlje, Órâšče, Órâšje*
- ka: *Bàndérka, Đùzelka / Đùzélka, Pàljika*
- lija: *Trbàlijia*

-ov: *Sklàdovi*

-ulja: *Ròsulja*

-uša: *Cigànuša, Cigànuše, Šljìvuša.*

Prefiksala tvorba znatno je manje zastupljena. Uglavnom je riječ o jednorječnim toponimima koji su nastali od prijedložno-padežnih sintagmi koji su sa semantičko-motivacijskoga aspekta odnosni toponimi i pokazuju mjesto imenovanog referenta u odnosu na druge referente. U našem korpusu zabilježili smo svega četiri takva prefiksa:

nad-: *Nàdbrijest*

pod-: *Pòdbrijest, Pòdgora, Pòdkuća, Pòdlipa, Pòdmakljen, Pòdpùt, Pòdrepùh, Pòdvìna, Poddžámije / Poddámije, Pòtkošnica, Potkòšnice, Potkuća*

viš-: *Višbašča*

za-: *Zàbašča, Zàbunär, Zágon, Zànoga, Zavíno.*

Prefiksalo-sufiksalo topónimske izvedenice nisu brojne: *Òkućnica/ Òkučnica, Òsredak, Pobrègare, Pobrègara, Pòdgrevje, Pòdkamenje, Pòdkućnica, Potemèrija, Prìjebožak, Ráskršće, Ùzputnica/Ùsputnica, Zágrebje, Zàvnica.*

Topónimske složenice veoma su malo zastupljene. Slaganjem, pomoću interfiksa -o-, nastala su tek dva toponim: *Strmòglavnica* i *Třnopolje*.

Među jednorječnim toponimima u podgorskem toponomastikonu jedan je toponim koji je sa strukturno-tvorbenoga aspekta eliptični toponim, nastao izostavljanjem identifikacijskoga člana, pretpostavljamo dvorječne sintagme *dugo polje*, pri čemu je toponim sveden na jedan, diferencijacijski član, pa smo dobili jednorječni toponim *Dùgō*. Ovakvi se toponimi tvorbeno temelje na elipsi, pod kojom se u toponomastiци podrazumijeva tvorbeni način strukturnog uprošćavanja najčešće dvorječnih, ali i višerječnih toponima izostavljanjem jedne od komponenti topónimske sintagme.⁵⁵ Eliptični toponimi, kao poimeničeni pridjevi, u ovom slučaju opisni, zadržavaju pridjevsku deklinaciju.

⁵⁵ U onomastičkoj literaturi upotrebljavaju se različiti nazivi za toponime nastale izostavljanjem neke od komponenti. *Osnoven sistem* ovakve primjere označava

5.3. Višerječni toponimi

Višerječni toponimi u našem se toponomastikonu javljaju uglavnom sa dvije sastavnice, ali bilježimo i nekoliko primjera sa tri sastavnice. Ovakva je struktura uglavnom karakteristična kod imena mikroreferenata. Dvorječni su toponimi: *Břdo gôrnjē*, *Čävčijā lúka*, *Crvénē stíje-ne*, *Crvénō břdo*, *Dôlnjā vòda*, *Dônjā vòda*, *Dônjē břdo*, *Dônjē grđače*, *Dônjē ròsulje*, *Erića strána*, *Górnjā vòda*, *Gôrnjē břdo*, *Gôrnjē grđa-če*, *Górnjī tìleg*, *Írov dô*, *Kòd bunāra*, *Kòd repūha*, *Kod šafànē*, *Krâj sèla*, *Kri an*, *Na grácu*, *Na gáju*, *Na májdanu*, *Ômerhodžića băšča*, *Pod drènovima*, *Prìjeka njìva*, *Prilazni pût*, *Pût Pòdgora*, *Rámina băšča*, *Ròsulje dônjē*, *Sàvić gâj / Sàvića gâj*, *Sŕpskō grêblje*, *Türkovica băšča*, *Türkov gâj*, *Vélíkā băšča*. Osam je toponima sa tri sastavnice: *Pût kraj sèla*, *Pût Pòdgora Pòpovići*, *Pût za nískop*, *Pût za víno*, *Viš dónjē vòdē*, *Vöćnják više vòdē*, *Vrtlić dò kúća*, *Vòdopàd pòd špiljòm*.

6. Aloglotski elementi u podgorskoj toponimiji

U podgorskome toponomastikonu najviše je toponima slavenskoga porijekla, koje nalazimo na cijelom bosanskohercegovačkom prostoru, ali se u nekim toponimima čuvaju tragovi dodira s drugim jezicima i kulturama u prošlosti. Od aloglotских jezičkih elemenata u podgorskoj toponimiji prepoznajemo grčki: *Špìlja*, *Špìlje* (< grč. *spelaion*), *Drùm* (< grč. *drómos*), romanski: *Bàndérka* (< tal. *bandiera*) i turski: *Băšča*, *Báshta* (< tur. *bahçe*, *bağçe* ← perz. *bāğče*), *Ćimen* (< tur. *çemen*, *çimen* < pers. *čemen*), *Đùzelka*, *Đùzélka* (< tur. *güzel*), *Hàse* (< tur. *has* ← ar. *ḥāṣṣ*), *Kàlemi* (< tur. ← arap. *qaläm* ← lat. *calamus* ← grč. *kálamos*), *Kúla* (< tur. *kule* ← arap. *qullä*), *Kòd bunāra* (< tur. *pinar*), *Májdani* (< tur. *maden* ← arap. *m'adän* ← *ma'din*), *Šafàna* (< tur. *hoşaflane*), *Tùleg* (< tur. *dölek*). Najviše je turskih aloglotских elemenata, što jednim dijelom objašnjava i strateški značaj *Pòdgore* za osmansku vojsku u višestoljetnom osmanskom periodu u historiji Bosne i Hercegovine, ali i činjenica da navedeni toponimi pripadaju mikroreferentima, čija su imena nestalnija, podložnija su promjenama i novijega su porijekla.

terminom eliptično ime (1973: 199), a u radovima upotrebljavani su i termini eliptični toponim, krnji toponim, krnja sintagma, itd. (Vidi: Horvat 2018).

7. Zaključak

U radu je prezentirana i analizirana savremena toponimija brezansko-ga sela *Pòdgora* u Zeničko-dobojskom kantonu. Toponimijski korpus, formiran na temelju katastarskih i terenskih istraživanja, čini oko dvije stotine toponimskih različnica. Izvršena je semantičko-motivacijska i strukturno-tvorbena analiza toponimskog korpusa, te uočeno prisustvo aloglotskih elemenata. Imenska je građa analizirana i klasificirana s obzirom na motiviranosti imenovanja, strukturno-tvorbene modele i jezičko porijeklo. Sa semantičko-motivacijskoga aspekta toponime smo podijelili na fiziogene, motivirane geomorfološkim osobinama referenta, antropogenе, motivirane ljudskom djelatnošću, i onimne, motivirane drugim imenima.

Najbrojniji su oni motivirani geomorfološkim osobinama referenta, među kojima smo, s obzirom na motiviranost, izdvojili geografske nazive, termine i toponimske metafore, potom toponime motivirane položajem, izgledom i sastavom referenta, toponime motivirane odnosom prema drugim toponimima i toponime motivirane biljnim i životinjskim svijetom.

U skupini toponima čija su imenovanja motivirana položajem, izgledom i sastavom, javljaju se imenovanja motivirana smještajem u prostoru u odnosu na okolne referente, imenovanja koja označavaju izgled referenta i imenovanja s obzirom na površinska svojstva i sastav referenta. Odnosi se među toponimima iskazuju prefiksacijom u jednorječnim toponimima ili mjesnim prijedlozima i pridjevima u višerječnicama. Fitotoponi su motivirani nazivima za listopadne stablašice (*brijest, breza, bukva, hrast, makljen, lipa*), voćne stablašice (*šljiva*), zeljaste biljke (*repuh, šumarica*), potom biljne zajednice (*gaj, haluga, lug, zasad*), grmove (*drijen*). Zootoponi nisu karakteristični za pogorski toponomastikon, pojavljuje se samo jedan (*Čàvčijá líka*).

Među toponimima motiviranim ljudskom djelatnošću izdvajaju se toponimi motivirani ljudskim naseobinama, i prostorom i objektima u vezi s njima i toponimi motivirani javnim prostorima i putevima, potom toponimi motivirani privrednom djelatnošću, među kojima se

izdvajaju toponimi motivirani poljoprivrednom djelatnošću, koji odražavaju izgrađene objekte (*gувно*, *шрафна*), način kultiviranja zemljišta (*крћевина*, *палеž*) ili nazive kultiviranih zemljišta i nasada (*баства*, *калем*).

Među toponimima kulturnohistorijske motiviranosti izdvojili smo one toponime koji su odraz upravno-administrativne organizacije (*Градац*, *Кула*), vlasničkih odnosa u vezi s vladarskim posjedima (*Хаса*). Posebnu skupinu toponima čine oni motivirani duhovnim i vjerskim životom te svjedoče o vrstama vjerskih zdanja ili imenima grobalja.

Onimni su toponimi najčešće motivirani antroponimima, bilo da je riječ o prezimenima, ličnim imenima te etnonimima.

Sa strukturno-tvorbenoga stajališta toponime koji čine odabrani korpus podijelili smo na jednorječne i višerječne. Među jednorječnim uočavamo bezafiksalne (asufiksalne), nastale toponimizacijom apelativa ili transonimizacijom, afiksalne, nastale sufiksalmom, prefiksalmom ili sufiksno-prefiksalmom tvorbom i složenice. U ovoj smo skupini izdvojili i jedan eliptični toponim nastao elizijom identifikacijskoga člana dvorječnog toponima, svedenog na kvalifikator (*Дүгө*).

Jezički su izvori podgorskih toponima najvećim dijelom slavenskoga porijekla, ali višestoljetna otvorenost utjecajima drugih naroda i njihovih jezika doprinijela je i manjem broju aloglotskih jezičkih elemenata, među kojima prednjači turski.

8. Rječnik toponima

Aluga/Hàluge, šuma⁵⁶

Bàndérka (486/1), šuma⁵⁷

Bàra, njiva

Bàre, njiva

⁵⁶ Riječ je o šumi koja se nadovezuje na Kik. Mještani Pödgorë ne smatraju je dijelom svoga naselja, iako katastarske granice na to upućuju, a ovu šumu, koju vezuju za susjedno selo Popovići u ilijskoj općini, nazivaju Hàluge.

⁵⁷ Velika šuma na samom sjeveroistoku sela, katastarski manjim dijelom pripada selu Pödgora na granici prema ilijskom Taračin Dolu i brezanskom Slivnu.

- Bàrica*, njiva
- Bàrice*, njive
- Bàšča*, njive⁵⁸
- Bášta*, vrt
- Břce*, brdo
- Břdo gôrnjē* (511), brdo
- Břdo*, (517/1) šuma
- Bríjeg*, manje brdo
- Čävcijā lúka*, livada, šuma
- Cigànuša*, njive kod rudnika
- Cigànuše*, njive, otvor rudnika
- Crvenē stījene*, proplanak
- Crvenō břdo*, livada, okružena šumom *Kòsa*
- Crvenō břdo / Drüm*, njiva
- Ćimen*, njiva
- Dô*, njive
- Dòbroš*, njiva
- Dòbroši*, njiva
- Dòlić*, njive
- Dôlnjā vòda*, njive
- Dônjā vòda*, izvor
- Dônjē břdo*, proplanak
- Dônjē grdače*, njive
- Dônjē ròsulje*, njive
- Dràgaća/Dragàča/Mòrava*, potok, nestalan
- Dragàče*, njive

⁵⁸ “S južne strane Šiljka prostire se manji plato, u stvari zaravan, zvan Bašča s kamenim podzidom prema potoku Šipili (Dragočaj), za koji se ne pamti kad je podignut, pa bašča djeluje kao umjetna terasa. Na njenom južnom ‘rtu’ leži veća gomila (15 x 10 m), vjerojatno od neke ruševine kojoj se nije mogla utvrditi namjena” (Andelić 1994: 65).

Drènovina, šuma

Dügō, njive

Dvòrište, njiva

Dùzelka/Dùzélka, izvor

Erića strána, padina

Erići/Érići, zaselak⁵⁹

Gâj, šuma

Górnjā vòda, izvor

Górnjē břdo, proplanak

Górnjē gòrdače, njive

Górnjī tûleg, njiva

Grádac/Gràdac

Gòrdača, pašnjak

Gòrdače/Gòrdače, njive u Vinu

Gréblje, pravoslavno groblje kod *Cigànūšā*

Gréblje kod džámijē, muslimansko groblje

Gr̄kavica, šuma

Grôblje, groblje⁶⁰

Gúvno, njiva⁶¹

Gûvna / Na gûvnima, njiva⁶²

Hàsanovača, njive

Hàse, njive

Hràstik, šuma

Írov dô, šuma

Jàme, jama⁶³

⁵⁹ Zaselak iznad podgorske džamije u kojem su živjeli *Érići*.

⁶⁰ Aktuelno groblje, sa sjeverne strane parcela je *Zàgréblje*, sa svih ostalih *Pòdgréblje*.

⁶¹ Mjesto na kojem su nekada bila guvna i vrhlo se žito, na samom uglu puteva gdje savija put Podgora – Župča.

⁶² Mjesto na kojem su nekada bila tri guvna.

⁶³ Prema tvrdnjama ispitaniaka, osmanski vojnici ovaj su lokalitet koristili za skladište oružja.

Kàlemi, voćnjak u *Vínu*

Kàmenjaća, njiva

Kìk, šuma

Klànčište

Kòd bunāra, njiva

Kòd repūha, njiva⁶⁴

Kod šafànē, njiva

Šafàna, njiva i objekat za sušenje voća

Klìni, njive

Kòsa, šuma

Kòse, šuma

Kòsica, šuma

Krâj sèla, njive⁶⁵

Krátelj, njiva

Krčevina, njive i šuma

Krčevine, njive⁶⁶

Kri an, njive

Kùjava, njive

Kùjave, njive

Kúla, njive⁶⁷

Kût, njive

Lànište, njiva

Lànišće, njive

Lìpa, šuma

Lučica, njiva

⁶⁴ Nadovezuje se na *Repuh*.

⁶⁵ Južno od njiva *Zágona*, ovdje prestaje naseljeni dio.

⁶⁶ "Na njivi Krčevina, sa sjeverne strane Šiljka, nalazili su se i ulomci (rimske?) opeka, ali je taj dio njive u međuvremenu zatrplala potočina. Na Krčevini je nađeno i željezno koplje, koje se čuva u Zemaljskom muzeju" (Andželić 1984: 65).

⁶⁷ Bila nekada općina i škola.

Lùčice/Lučice, njiva
Lûg, njive
Májdani, šumarak, kamenolom
Màjdan, kamenolom⁶⁸
Mäkljēn, šuma
Pòdmakljēn, njive
Mèkota/Mekòta, njiva
Mekòte, njive
Mòcila, njiva
Mòrava, potok, njive
Na grácu, njive⁶⁹
Na gáju, izvor
Nàdbrijest, njive
Na màjdanu, njiva
Njiīva, njiva
Njiīvica, njiva
Njiīvice, njive
Njiīve, njive
Òčēvlje, oranice
Òkućnica/Òkučnica, vrt
Òmerhodžića bäsča, livada
Òrašće, njiva
Òrašje, njiva, izvor⁷⁰
Òsredak, njiva
Pale, šuma
Pálež/Pàlež, šuma
Pàljika, šuma

⁶⁸ Nekada narod vadio čerpić, bila je velika rupa, vadio se kamen, sad zatrpano.

⁶⁹ Ranije zaselak s nekoliko pravoslavnih kuća.

⁷⁰ Bilo nekada korito i voda.

Pàljike, šuma
Piljaka, šuma
Plòčník/Plòšnjík, njive, zaselak
Pobrègare, njive⁷¹
Podbrègare, njive
Podbrègara, njive⁷²
Pòdbrijest, njive
Pod drènovina, njiva
Pòdgora Øćèvlje, put⁷³
Pòdgora, njive, zaselak
Pòdgreblje, greblje⁷⁴
Podkamenje/Podkàmenjača, njiva
Pòdkuća, vrt
Pòdkućnica, njiva
Pòdlipa, njiva
Pòdpùt, njiva
Pòdrepùh, njiva⁷⁵
Pòdvìna, njiva⁷⁶
Poddžámije/Poddámije, njive, zaselak⁷⁷
Pòlje, njiva
Potemèrija, njiva, izvor⁷⁸
Pòtkošnica, njiva
Potkòšnice, njiva⁷⁹
Potkuća, njiva

⁷¹ Rubni dijelovi šume *Kik*.

⁷² Više parcela, nadovezuju se na *Pobregare*.

⁷³ Put kroz šumu *Brdo*.

⁷⁴ Staro groblje.

⁷⁵ Bašča ispod *Rèpùha*.

⁷⁶ Njiva u *Vinu*.

⁷⁷ Zaselak i njive ispod starog mezarja i džamije.

⁷⁸ Voda *temèrlia*, téška za pròbavu, ispod Majdana.

⁷⁹ Mjesto na kojem je bilo pùno kòšnicà dòmàćih pçèlärā.

Pòtoci, njive⁸⁰
Pòtok, potok
Prìjebošak/Prìjebožak, izvor
Prijekā njīva, njive
Prìlaznī pût, put⁸¹
Pût kraj sèla, put⁸²
Pût Pòdgora Pòpovići, put
Pût Pòdgora, put
Pût za nìskop, put
Pût za víno, put
Rámina bàšča, njiva⁸³
Ráskršće, putna raskrsnica⁸⁴
Ràstik, šuma
Ravnica, njiva
Rèpuh, njiva
Ròsulje dònjē, njiva
Ròsulje/Ròsulje, njive
Ròšuljica, njiva⁸⁵
Sàlìšće/Sàlišće, njiva, izvor
Sàlìšte, njiva
Sàvići, zaselak
Sàvić gâj / Sàvića gâj, šuma⁸⁶
Sklàdovi, njive
Sřpskō gréblje, groblje
Strána, padina

⁸⁰ Unutar šume *Kìk*, južno se graniči sa šumom *Haluge* u *Ilijašu*.

⁸¹ Put prema kućama.

⁸² Put koji ide sjeverno prema *Župči*.

⁸³ Između *Vína* i *Pòdgore*.

⁸⁴ Raskrsnica šumskih puteva, *Kìk*, *Bìdo*, *Kòsa*.

⁸⁵ Krajnji donji dio *Ròsùljà*.

⁸⁶ Šuma prema *Očevlju*.

- Strmòglavnica/Strmòglavnica*, njiva
Stùbla, izvor
Studénac, njiva, izvor
Šíljak, šuma
Šljìvuša, njiva
Špìlja, vodopad
Špìlje, njive
Šumàrica, šuma, izvor
Trbàlja, voda
Tìnapolje/Tìnapolje/Tìnapolje, njive, zaselak
Tùk, njiva
Tùkovi, njive
Tùleg, njive
Tùrkovica bàšča, njiva
Tùrkov gâj / Tùrkov gâj / Tùrkov gâj, šuma⁸⁷
Ùsputnica, njiva
Ùsputnice, njiva
Vèlikà bàšča, njiva
Vína, njiva
Víno, njive, zaselak
Višbašča, njiva
Više dónjē vòdē, njiva
Vòćnják više vòdē, njiva
Vòdice/Vodice, izvor⁸⁸
Vìt, njiva
Vìtlić, njiva
Vìtlić dò kùćā, njiva

⁸⁷ Šuma prema Očevlju.

⁸⁸ Ispod Očevlja, bilo pet-šest izvora.

Vòdopàd pòd špiljòm, vodopad, nestalan⁸⁹

Vròtò, njiva

Zàbašča, njiva

Zàbunàr, njiva

Zágona, njiva

Zágoni, proplanak⁹⁰

Zàgréblje, njive

Zànoga, njiva

Zavíno, njiva

Zàvnica, njiva

Literatura

Alađuz, Vahid (2016): *Hadžićka toponimija*, Općina Hadžići, Hadžići.

Andelić, Pavao i dr. (1984): *Visoko i okolina kroz historiju I*, SO Visoko, Visoko.

Arnaut, Muhamed (2017): "Govor zeničkih Muslimana starosjedilaca", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik 11*, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

Filipović, S. Milenko (2002): *Visočka nahija : Naselja i poreklo stanovništva*, Mak, Visoko, Faks. Pretisak iz knjige: Naselja i poreklo stanovništva, Beograd: Srpska kraljevska akademija, 1928.

Gluhak, Alemko (1993): *Hrvatski etimološki rječnik*, August Cesarrec, Zagreb.

Hadžimejlić, Jasna (1987): *Mikrotoponimija trebinjske Lastve*, Poseban otisak iz Onomatoloških priloga VIII, SANU, Beograd.

Halilović, Senahid (2005): "Bosanskohercegovački govori", *Jezik u Bosni i Hercegovini* (ur. S. Mønnesland), Institut za jezik u Sarajevu i Institut za istočnoevropske i orientalne studije, Oslo, Sarajevo, 15–51.

Ibrišimović, Nihada (2021): *Mikrotoponimija Ilijaša i okolice*, Doktorski rad, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli.

⁸⁹ Lokalno ime za vodopad na malom potoku privremenog karaktera, vode ima u rano proljeće i za vrijeme većih padavina, između vodopada i stijene s koje se spušta može se proći i ostati suh.

⁹⁰ Ispod Zágona je selo Pòdgora.

- Kingston, John (1988): *Longman illustrated Dictionary of Geography: the study of the Earth, its landforms and peoples*, Longman.
- Loma, Aleksandar (2013): *Toponimija Banjske hrisovulje*, SANU, Beograd.
- Mesihović, Salmedin (2014): *Historija Autarijata*, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- OPBS – *Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine* (2000): sv. I/1, I/2, II, III, obradili Adem Handžić, Amina Kupusović i Snježana Buzov, ur. Fehim Nametak, Bošnjački institut i Orijentalni institut, Sarajevo.
- Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* (1983): Makedonska akademija nauke i umjetnosti, Skoplje.
- Papazoglu, Fanula (1969): *Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba: Tribali, Autarijati, Dardanci, Skordisci i Mezi*, Djela, knj. XXX, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (1880–1976): Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb.
- Skok, Petar (1971): *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–III*, JAZU, Zagreb.
- Skračić, Vladimir (2011): *Toponomastička početnica: Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*, Centar za jadranska onomastička istraživanja, Zadar.
- SPSB = *Sumarni popis Sandžaka Bosna iz 1468/69. godine* (2008): priredio Aličić S., Ahmed, Islamski kulturni centar, Mostar.
- SSNGT = Garić-Karadža, Mevlida; Mastilo, Natalija (1988): *Savremena srpskohrvatska naučna geografska terminologija*, Rukopis, Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- Šabić, Indira (2014): *Onomastička analiza bosanskohercegovačkih srednjovjekovnih administrativnih tekstova i stećaka*, doktorska disertacija u рукопису, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Osijek.
- Šehović, Amela, Haverić, Đenita (2017): *Leksika orijentalnog porijekla u frazemama bosanskog jezika*, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
- Škaljić, Abdulah (1979): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, četvrto izdanje, Svjetlost, Sarajevo.

- Tadić, Stanko; Tadić, Milutin (2009): "Internet rečnik savremene srpske geografske terminologije – 'Natin rečnik'", *Zbornik radova*, sv. LVII, Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, str. 315–321.
- Valjevac, Naila (1983): "Govor visočkih Muslimana: Akcenat i fonetika", *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik* IV, Sarajevo, 230–354.
- UNGEGN – *Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names* (2002) ed. Naftali Kadmon, United Nations, New York.
- Григорян, Эдуард Александрович (1975): *Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языков*. Ереван: Айастан. XVIII + 260 стр.
- Мурзáев, Эдуáрд Макáрович (1984): *Словарь народных географических терминов*. Москва: Мысль.
- Никонов, Владимир Андреевич (1966): *Краткий топонимический словарь*. Москва: Мысль.
- Толстой, Никита Ильич (1969): *Славянская географическая терминология*. Семасиологические этюды, Москва: Наука.
- Фасмер, Makc (1968–1973): *Этимологический словарь русского языка*. Пер. с нем. и дополн. О. Н. Трубачева. ТТ. I–IV, М.: Прогресс.

Internetske stranice:

<https://www.katastar.ba/geoportal/pregleđnik/>

<http://www.statistika.ba/?show=12&id=10189>

Toponymy of the village of Podgora in Breza

Abstract: Based on field research, cadastral data and historical sources, the paper presents and analyzes the toponymy of the village of Podgora in the municipality of Breza. The research covers about two hundred toponymic variations. Taking into account the linguistic and extra-linguistic characteristics of the researched area, a semantic-motivational and structural-formative classification was made, and linguistic influences and alloglottic elements in the formation of toponomastics were observed. Finally, a dictionary of toponyms was given in alphabetical order. All toponymic characters confirmed in the field are accented.

Key words: toponomy, Podgora, semantic-motivational classification, structural-formative classification, alloglottic elements

Izjava autora o nepostojanju sukoba interesa i poštivanju općih etičkih kodeksa:

Autor potvrđuje da ne postoji nikakav stvarni ili mogući sukob interesa vezan za ovaj tekst te da je tekst napisan u skladu s etičkim kodeksima prema preporukama COPE (Committee of Publishing Ethics).